

רקיקי אספסת בהזנת בקר

ה ק ד מ ה

השנה הוכנס לשימוש בארץ מוצר מספוא חדש בהזנת בקר — רקיקים מאספסת. את הייצור אומדנים השנה בכ-20,000 טונה, משני סוגים: א. רקיקים עשויים מירק מיובש בשדה (מכונת „גון דיר“, שהופעלה ע"י זאב יער); ב. רקיקים מירק מיובש מלאכותית במכונת אספסת, שמייצרים אותם ע"י מכונות שונות. חסרים עדיין נתונים על הערך המזין של רקיקי האספסת הנוצרים בארץ והשפעתם על הייצור באביסתם את הבקר. גם אופן הטיפול במכון ושיטת ההאבסה אינם מוכרים. יש להביא בחשבון, שהרקיקים יקרים — יחסית, וחייבים לחשב את כדאיותם. ההמלצות לשימוש ברקיקים המוצעות בזה שאובות מניסיון ברקיקים בחו"ל, ממידע ודיונים בשאלות ההזנה בקמח אספסת וכן מתוך השקפות כלליות בשאלות ההזנה המקובלות בארץ. רק לאחר שיצטבר ניסיון מעשי בשימוש בהם ולעניינו יהיו גם סיכומי הניסיונות, העומדים להתבצע — יעבדו המלצות מדויקות יותר.

טבלה 1. הערך המזין של אספסת בצורות שונות

צורת המספוא	חלבון כללי, %	חלבון כללי נעכל, %	ק"ג ביח"מ	המקור
שחת סוג א'	16.5	11.7	2.0	א
שחת סוג ב'	13.0	8.8	2.5	א
שחת התחלת פריחה	16.3	12.2	2.4	ב
שחת אמצע פריחה	14.0	9.9	2.7	ב
קמח סוג א'	22.0	15.0	1.5	א
קמח סוג ב'	19.0	13.5	1.8	א
ייבוש מלאכותי				
סוג א'	21.0	15.5	1.53	ב
סוג ב'	18.0	13.0	1.7	ב
סוג ב'	15.0	9.9	2.2	ב

המקור: א — בונדי, נוימרק; ב — קלגר, בקר

מהטבלה נראה שלאספסת בייבוש מלאכותי ערך מזין גבוה מזו שמייבשים באופן טבעי בדדה. רקיקים מאספסת מיובשת מלאכותית דורשים, מבחינת הערך המזין, לקמח אספסת, ואילו רקיקים מאספסת מיובשת בדדה דורשים לשחת אספסת. על בסיס זה מוצע הערך המזין של מוצרי האספסת:

1. רקיקי אספסת בייבוש טבעי — 1.9—2.1 ק"ג מהווים יחידת מזון אחת, עם תכולה של 12.5%—13.5% חלבון כללי נעכל, כששיעור החי"ב — 85%.
2. רקיקי אספסת, שהוכנו מצמחים צעירים ובייבוש מלאכותי: 1.5 ק"ג מהווים יחידת מזון אחת, עם 15% חלבון כללי נעכל, כאשר החומר היבש — 90%.

הערכות אלו תשמשנה הנחיה כללית בלבד עד שייבדק החומר. יעילות ניצול רקיקי האספסת (כמו כל מזון גס אחר) שונה בהתאם להרכב המנה ומטרת הייצור. אצל פרות חולבות — במנות שכימות החומר היבש ממזון הגס עולה בהן על 35%—40% — תהיה נצילותם דומה לערכים שמובאים כאן. אולם — במנות עם כמויות מספוא גס מצומצמות, כשהמזון המרוכז מספק יותר מ-70% מהחומר היבש במנה — עשויה יעילות ניצול הרקיקים להיות טובה יותר. הווה אומר, שבמנה גדושת מזון מרוכז — החלפת תערובת מ"מ ברקיקים עשויה להביא ליחס רצוי יותר בין מזון גס למרוכז ולהביא לנצילות טובה יותר של המנה בכללה. תופעה דומה מתאיר דוד לוי ה"פיטום עגלים.

החלפת ק"ג אחד תערובת בק"ג אספסת מגדילה את נצילות המנה הגדושה במ"מ. הוא היסוד לדעה המקובלת, שהערך המזין של אספסת שווה לזה של מזון מרוכז. תוצאות דומות בנצילות טובה יותר תהיינה גם ע"י תחלופה דומה של מ"מ במזונות גסים אחרים. ערכם היחסי של המזונות כשלעצמם אינו משתנה, והוא נשאר כפי שרשום בלוחות הערך המזין. בהזנת גידול ופיטום נצילות הרקיקים דומה לנתונים שהובאו.

השימוש ברקיקים

סיכום

1. רקיקי האספסת — צורה חדשה של מזון בארץ ומחירם יקר ;
 2. השימוש ברקיקים במקום שחת או מזון גס אחר חייב להיעשות לפי מפתח מקובל, והוא — מחיר הערך המזין והנוחיות בעבודה ;
 3. השימוש ברקיקים במקום מזון מרוכז ב־ הזנת פרות חולבות — אפשרי במשק המרבה במזון מרוכז, אולם יש לבחון היטב את השפעתו ;
 4. דרוש עוד לצבור ידע, הקשור באחסנה והאבסה ואופן הגשת הרקיקים. צריך לערוך בדיקות על הערך המזין, הרכבם ומקומם של הרקיקים במנה, כתחלופה למזונות אחרים.
- בנימין לב, ד"ר י. קלי

מפרות

1. אמיר ש., קלי י., נוימרק ח. 1968. היחסים בין מזון גס למרוכז במנת המזון של הבקר. מכון וולקני לחקר התקלאות, פירסום מיוחד.
2. מ. עמיר, ניסיון בהעלאת אחוז השומן ב־ פרות חולבות, משק הבקר והחלב מס' 107, יוני 1970 עמ' 19.
3. ד. א. ישראלי, נ. ברמן, ש. דרורי, י. פולמן, קמח, אספסת לפרות חלב ולעגלי פיתום, "השדה" כרך מ"ד עמ' 75.

למושב נהלל בחג היובל

אבי המושבים וחלוץ הבוקרים, בוני המשק המשפחתי בארגון חברתי שיתופי, שחרתו על דגלם את העי־קרון „סומך נופלים“, בפירוש המודרני — „עזרה הדדית“.

ברכת

עשו והמשיכו, כי למופת הייתם לרבים, והצליחו בכל מעשי ידיכם.

התאחדות מגדלי בקר
בישראל

בהזנת פרות חולבות, הניזונות ממנות מצומצ־מות של מזון גס (פחות מ־25%—30% מהחומר היבש במנה) ובכמות גדושה של מזון מרוכז, ייתכן להשתמש בכמות מסוימת של מזון גס במקום מזון מרוכז. במקרה זה, ק"ג אחד מ"מ (חומר יבש) יוחלף בק"ג אחד מזון גס. מתוך הנחה זאת יכולים הרקיקים להחליף עד 3 ק"ג תערובת מ"מ במנה. צריך לעקוב אחר התוצאות, אם התחלופה אינה פוגעת בתנובה. סביר, שהיא תעלה את תכולת השומן בחלב, במיוחד אצל פרות גבוהות תנובה (2, 3). תחלופה כזו מפחיתה את רמת ההזנה, אולם עשויה לאזן את יחסי מזון גס־מרוכז אצל פרות, המקבלות הרבה מזון מרו־כו.

לעומת הנ"ל — אצל פרות הניזונות מכמויות גדולות־יחסית של מזון גס (מעל 40%—50% מהחומר היבש במנה) הרקיקים ישמשו תחלופה למזון גס, וחישוב הערך המזין יישאר לפי ה־טבלה. בעדר, שלרשותו מזון גס זול, יחסית — יש לבדוק היטב אם כדאי להזינו במוצרי אספסת, שמחירם יקר, כאמור.

הערות לשימוש ברקיקי אספסת

1. הרקיקים למיניהם הם מזון יקר, והאבסתם חייבת להיעשות בדייקנות, תוך מגיעת פחת או בזבוז כל שהם ;
2. לרקיקים משקל נפחי פי 3 ויותר מאשר לשחת בחבילות (נפח מסוים של רקיקים שוקל פי 3 מאותו נפח בשחת), לכן צריך לוודא מדי פעם, אם מחלקים לבקר את כמות המזון המתוכ־ננת ;
3. אחסנת הרקיקים חייבת להיות במקום מסודר, תחת גג ועל רצפת בטון ;
4. הרקיקים עלולים להתפורר בטיפול לא נכון, ולכן יש להקפיד באחסנתם וזהירים בהעמ־סתם וחלוקתם ;
5. הרקיקים נאכלים במהירות רבה יותר וב־תיאבון רב יותר וצריכתם ע"י בקר מבוגר גבוהה משחת מקובלת ; לעומתם, ספק באיזה מידה הם נאכלים ע"י בני הבקר הצעירים.